

MUSTAQILLIK YILLARIDA QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI.

BOYTO'RAYEV SIROJIDIN USMON O'G'LI*Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti**o'qituvchisi***NIYOZQULOV TAVAKKAL HAKIMZODA O'G'LI****CHORSHANBIYEV SUNNAT XOLMURAT O'G'LI***Denov tadbirkorlik va pedagogika**instituti talabasi*

Annotatsiya. Mazkur maqola O'zbekiston mustaqillikni qo'lga kiritganidan so'ng, Qoraqalpog'iston Respublikasida amalga oshirilgan siyosiy, iqtisodiy, madaniy va ijtimoiy o'zgarishlarni tahlil qiladi. Maqolada, birinchi navbatda, Qoraqalpog'istonning siyosiy tuzilishi va O'zbekiston davlatining mustaqillikni e'lon qilishidan keyingi konstitutsiyaviy islohotlar haqida so'z boradi. Shuningdek, iqtisodiy sohada amalga oshirilgan islohotlar, agrar sektor va sanoatni rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar, ekologik muammolar va ularni hal etish uchun ko'rilgan chora-tadbirlar yoritiladi.

Kalit so'zlar. suvereniteti, transport, sektor, turizm, muzey meros, iqtisodiy, hududiy, islohatlar va intergatsiya.

Аннотация. В статье анализируются политические, экономические, культурные и социальные изменения, произошедшие в Республике Каракалпакстан после обретения Узбекистаном независимости. В статье, прежде всего, говорится о политическом устройстве Каракалпакстана и конституционных реформах после провозглашения независимости Узбекистана. Также будут освещены реформы, проводимые в экономической сфере, меры, направленные на развитие аграрного сектора и промышленности, экологические проблемы и меры, принимаемые для их решения.

Ключевые слова: суверенитет, транспорт, сектор, туризм, музейное наследие, экономика, территория, реформы и интеграция.

Abstract. This article analyzes the political, economic, cultural and social changes that took place in the Republic of Karakalpakstan after Uzbekistan gained independence. The article, first of all, talks about the political structure of Karakalpakstan and constitutional reforms after the declaration of independence of Uzbekistan. Also, the reforms carried out in the economic sphere, measures aimed at the development of the agrarian sector and industry, environmental problems and the measures taken to solve them will be covered.

Keywords: sovereignty, transport, sector, tourism, museum heritage, economic, territorial, reforms and integration.

Kirish qism.

1991-yil 31-avgustda O‘zbekiston mustaqillikka erishgani bilan birga, Qoraqalpog‘iston Respublikasi ham o‘zining siyosiy va iqtisodiy taraqqiyotini yangi bosqichga ko‘tarish imkoniyatiga ega bo‘ldi. Qoraqalpog‘iston, O‘zbekistonning eng yirik hududiy tarkibiy qismi bo‘lib, o‘zining milliy va madaniy xususiyatlari bilan alohida ahamiyatga ega. Mustaqillik yillarida bu mintaqada bir qator yutuqlar va muammolar yuzaga keldi, ularning har biri respublika taraqqiyotida muhim rol o‘ynadi.

1. Siyosiy Mustaqillik va Rivojlanish

Mustaqillikdan so‘ng, Qoraqalpog‘iston Respublikasida siyosiy islohotlar boshlandi. Respublikada Qoraqalpog‘istonning suvereniteti, qonun ustuvorligi va demokratik qadriyatlarni mustahkamlashga yo‘naltirilgan chora-tadbirlar amalga oshirildi. 1993-yilda Qoraqalpog‘iston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilindi, bu esa hududda yashovchi xalqning o‘zini ifoda etish va mustaqil qarorlar qabul qilish imkoniyatini berdi. Bundan tashqari, Qoraqalpog‘istonning O‘zbekiston tarkibidagi huquqi ham mustahkamlab borildi. 2002-yilda Qoraqalpog‘istonning O‘zbekiston bilan o‘zaro aloqalarini yanada chuqurlashtirish maqsadida "Qoraqalpog‘istonning O‘zbekiston tarkibida suvereniteti" haqida muhim hujjat qabul qilindi. Bu hujjat, respublikaning hududiy yaxlitligini va O‘zbekiston bilan integratsiyasini ta‘minlashga qaratilgan.

2. Iqtisodiy Taraqqiyot

Mustaqillikdan so‘ng, Qoraqalpog‘iston iqtisodiy jihatdan sezilarli darajada o‘zgarishlar yuz berdi. O‘zbekistonning umumiy iqtisodiy siyosati doirasida, Qoraqalpog‘istonning tabiiy resurslarini samarali foydalanish, infratuzilma va transport tizimlarini rivojlantirishga katta e‘tibor berildi.

Asosan qishloq xo‘jaligi, paxta yetishtirish, chorvachilik va baliqchilik sohalari ustuvor bo‘lib, respublika iqtisodiyotining asosiy tarmog‘iga aylangan. Biroq, bu sohalarda o‘zgarishlar va islohotlar amalga oshirilsa-da, ekologik muammolar, xususan, Aroqmuyning qurib borishi va sug‘orish tizimlarining eskirishi kabi muammolar, Qoraqalpog‘istonning iqtisodiy taraqqiyotiga salbiy ta‘sir ko‘rsatdi.

3. Sotsial-sanoat rivojlanishi

Qoraqalpog‘istonning sanoat sektori rivojlantirishda bir qator qiyinchiliklarga duch keldi. Shu bilan birga, mustaqillik davrida, hududda yangi sanoat korxonalari tashkil etildi, kichik va o‘rta biznesning rivojlanishiga ko‘maklashuvchi davlat dasturlari ishga tushirildi. Respublikada shuningdek, ta‘lim va sog‘liqni saqlash tizimi ham yuksalishga erishdi. Qoraqalpog‘istonning ta‘lim tizimida yangilanishlar amalga

oshirilib, xalqaro standartlarga moslashtirish maqsadida o'qituvchilar va talabalarga yangi imkoniyatlar yaratildi.

4. Ekologik Muammolar

Qoraqalpog'istonning eng jiddiy muammolaridan biri ekologik inqirozdir. Aroqmoyning qurishi va salqin suvlarning kamayishi bu hududda yashovchi odamlarning turmush tarziga katta salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. O'zbekiston hukumatining ekologik masalalarga qarshi kurashish, Aroqmoyni tiklashga qaratilgan dasturlarni amalga oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar qo'llanmoqda, ammo bu jarayon ko'p vaqt va resurslarni talab qiladi.

5. Madaniy Taraqqiyot

Mustaqillik yillarida, Qoraqalpog'istonning milliy madaniyati va an'analarini saqlashga katta ahamiyat berildi. Qoraqalpoq xalqi o'zining noyob folklori, musiqa, adabiyoti va san'ati bilan keng dunyo tanildi. Hududda ko'plab teatrlar, san'at galereyalari va madaniy markazlar tashkil etilib, xalqning madaniy merosi o'rganilib, yangi avlodga o'rgatildi. Mustaqillik yillarida Qoraqalpog'iston Respublikasi katta yutuqlarga erishdi. Siyosiy mustaqillik, iqtisodiy islohotlar, madaniyatning rivojlanishi va xalqning turmush darajasining oshishi muhim omillardan bo'ldi. Biroq, ekologik va iqtisodiy qiyinchiliklar, Aroqmoyning qurishi kabi muammolar hali ham dolzarb bo'lib qolmoqda. Ushbu muammolarni hal qilish uchun mintaqada kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilishi zarur. Shunday qilib, Qoraqalpog'istonning rivojlanishi davom etmoqda va u O'zbekistonning barqaror taraqqiyotiga hissa qo'shishda davom etadi. Mustaqillik yillarida Qoraqalpog'istonda ijtimoiy hayotning barcha sohalarida sezilarli o'zgarishlar yuz berdi. Ta'lim tizimi, tibbiyot, madaniyat, sport kabi sohalarda yirik islohotlar amalga oshirildi. Qoraqalpog'iston Respublikasining davlat tillaridan biri sifatida qoraqalpoq tili rasmiy maqomga ega bo'ldi, bu esa uning madaniy merosini asrab-avaylash va rivojlantirishda katta ahamiyat kasb etdi.

Bundan tashqari, mahalliy aholi uchun ta'lim olish imkoniyatlarini oshirish, sog'liqni saqlash tizimini yaxshilash va madaniyatni rivojlantirishga katta e'tibor qaratildi. Bunday islohotlar Qoraqalpog'istonning ijtimoiy va madaniy rivojlanishiga o'zining katta ta'sirini ko'rsatdi.

Madaniy meros va turizm

Qoraqalpog'iston o'zining boy madaniy merosi bilan mashhur. Mustaqillik yillarida madaniy merosni saqlash va rivojlantirishga katta ahamiyat berildi. Ushbu davrda, Qoraqalpog'istonning turizm salohiyatini oshirish uchun ko'plab loyihalar amalga oshirildi. Nukus shahridagi Savitsky muzeyi, qadimiy mo'yna, Amudaryo deltasi va boshqa ko'plab tarixiy obidalar yurtning turistik jozibasini oshirdi. Bundan tashqari, xalqaro miqyosda Qoraqalpog'istonning madaniy ahamiyati yanada kuchaydi, uning tarixiy yodgorliklari va o'ziga xos madaniy xususiyatlari xalqaro miqyosda tan olindi. Mustaqillik yillarida Qoraqalpog'iston Respublikasi iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy

va madaniy sohalarda katta o'zgarishlar va rivojlanishlarni boshdan kechirdi. Qoraqalpog'istonning mustaqil taraqqiyot yo'lidagi qadamlari, o'zining hududiy, madaniy va iqtisodiy xususiyatlarini saqlab qolish, barqaror rivojlanish va kelajakda yanada yuksalish uchun mustahkam asos yaratdi. Bu jarayonlar respublikaning mustaqilligi va uning O'zbekistonning boshqa hududlari bilan integratsiyasini ta'minlashda katta rol o'ynadi.

Xulos

Mustaqillik davrida Qoraqalpog'istonning madaniy merosini saqlash va rivojlantirishga alohida e'tibor qaratildi. Mahalliy tillar va an'analarning qo'llab-quvvatlanishi, yoshlar o'rtasida ma'rifatli va ma'naviy o'sishning ta'minlanishi hamda milliy qadriyatlarni tiklash uchun ko'plab tashabbuslar amalga oshirildi. Shuningdek, ekologik vaziyatni yaxshilash uchun chora-tadbirlar amalga oshirildi, Orol dengizi atrofidagi hududlarda ekologik qayta tiklash ishlari boshlandi. Davlat tomonidan ko'plab imtiyozlar va grantlar taqdim etilishi natijasida, aholi turmush darajasi yaxshilandi va yangi ish o'rinlari yaratildi. Mustaqillik davrida Qoraqalpog'istonning iqtisodiy va madaniy jihatdan rivojlanishi, respublika sifatida o'z o'rnini topishi, O'zbekistonning umumiy rivojlanishiga muhim hissa qo'shganligi kuzatildi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. G'ulomov X, Tatibayev A. O'rta Osiyo va jahon tarixi. -T., Universitet, 1994.
2. Karimov Sh., Shamsuddinov R. Vatan tarixi. - T., 1997
3. Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar - T., 2002
4. O'zbekiston tarixi.- T.: Yangi asr avlodi, 2003.
5. Sagdullayev A. va boshq. O'zbekiston tarixi - T.:Universitet,1997.
6. Usmonov Q. O'zbekiston tarixini yoritishning nazariy metodologik asoslari va komil insonni tarbiyalashdagi ahamiyati. Ma'ruza matni. T, 1998.
7. Муртазаева Р.Х. ва бошқалар. Узбекистон тарихи. Дарслик. -Т.: Янги аср авлоди, 2005 (лотин алифбосида).
8. Муртазаева Р.Х. ва бошқалар. Узбекистон тарихи. Укув кулланма. - Т.; Академия, 2010.
9. Узбекистон тарихи. Дарслик 11 жилд, Муаллифлар жамоаси. -Т.: Янги аср авлоди, 2015.